Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (ketvirtoji kolegija) SPRENDIMAS

2013 m. liepos 18 d.*

„SESV 267 straipsnio trečia pastraipa — Paskutinės instancijos teismo pareigos pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą apimtis — SESV 101 straipsnis — Profesinės draugijos etikos kodeksas, kuriuo draudžiama taikyti įkainius, neatitinkančius profesinio orumo“

Byloje C-136/12

dėl *Consiglio di Stato* (Italija) 2012 m. vasario 14 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2012 m. kovo 13 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Consiglio nazionale dei geologi

prieš

Autorità garante della concorrenza e del mercato

ir

Autorità garante della concorrenza e del mercato

prieš

Consiglio nazionale dei geologi

TEISINGUMO TEISMAS (ketvirtoji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas L. Bay Larsen, teisėjai J. Malenovský, U. Lõhmus, M. Safjan (pranešėjas) ir A. Prechal,

generalinis advokatas P. Cruz Villalón,

kancleris A. Calot Escobar,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

— *Consiglio nazionale dei geologi*, atstovaujamo *avvocatessa* A. Lagonegro,

— Italijos vyriausybės, atstovaujamos G. Palmieri, padedamos *avvocato dello Stato* S. Fiorentino,

— Prancūzijos vyriausybės, atstovaujamos G. de Bergues bei E. Belliard ir B. Beaupère-Manokha,

* Proceso kalba: italų.

— Vengrijos vyriausybės, atstovaujamos M. Fehér bei K. Molnár ir K. Szíjjártó,

— Europos Komisijos, atstovaujamos J.-P. Keppenne, L. Malferrari ir G. Conte,

atsižvelgęs į sprendimą, priimtą susipažinus su generalinio advokato nuomone, nagrinėti bylą be išvados,

priima šį

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą susijęs su SESV 101 straipsnio ir SESV 267 straipsnio trečios pastraipos išaiškinimu.

2 Šis prašymas buvo pateiktas nagrinėjant *Consiglio nazionale dei geologi* (Nacionalinės geologų tarybos, toliau – CNG) ir *Autorità garante della concorrenza e del mercato* (toliau – *Autorità*) bei *Autorità* ir CNG ginčą, kilusį dėl to, kad *Autorità* konstatavo konkurenciją ribojantį su honorarų dydžių geologams nustatymu susijusį susitarimą, kuris įgyvendintas CNG priimtomis etikos normomis.

Teisinis pagrindas

3 Pagal 1963 m. vasario 3 d. Įstatymo Nr. 112/1963 dėl geologo statuso ir profesijos apsaugos (*Legge n. 112 – Disposizioni per la tutela del titolo e della professione di geologo*, GURI, Nr. 57, 1963 m. vasario 28 d., toliau – Įstatymas Nr. 112/1963) 2 straipsnį Italijoje galima užsiimti minėta profesija tik įsirašius į registrą, kurį valdo Nacionalinė geologų draugija.

4 Šio įstatymo 8 straipsnyje numatyta, kad visi į minėtą registrą įsirašę geologai sudaro draugiją ir jie renka CNG.

5 Šio įstatymo 9 straipsnyje skelbiama:

„[CNG] be užduočių, priskirtinų jai pagal kitas nuostatas, vykdo šias užduotis:

a) prižiūri, ar laikomasi profesiją reglamentuojančių įstatymų ir kitų su profesija susijusių nuostatų;

b) tvarko registrą ir specialų sąrašą bei į juos įrašo ar iš jų išbraukia;

c) užtikrina profesinio vardo apsaugą ir imasi veiksmų nubausti dėl neteisėto vertimosi profesija;

d) taiko drausmines nuobaudas;

e) jei pateikiamas prašymas, nustato honorarų dydį;

f) valdo Nacionalinei asociacijai priklausantį turtą ir kasmet rengia preliminarų bei galutinį biudžetą;

g) neviršydama griežtai nustatytų asignavimų, skirtų padengti Nacionalinės asociacijos veiklos išlaidas, sprendimu, kurį turi patvirtinti Teisingumo ministras, nustato metinio įnašo, kurį turi sumokėti į registrą ar specialų sąrašą įrašyti asmenys, dydį bei mokesčio už įrašymą į registrą ar sąrašą, pažymėjimų išdavimą ir nuomonės dėl honorarų dydžio pateikimą tarifus.“

6 Pagal 1966 m. liepos 25 d. Įstatymo Nr. 616, kuriuo įgyvendinamos Įstatymo Nr. 112 dėl geologo statuso ir profesijos apsaugos nuostatos (*Legge n. 616 – Norme integrative per l'applicazione della L. 3 febbraio 1963, n. 112, contenente norme per la tutela del titolo e della professione di geologo*, GURI, Nr. 201, 1966 m. rugpjūčio 13 d.), 14 straipsnio 1 dalį:

„Į registrą ar specialų sąrašą įrašytam asmeniui, kurio veiksmai nesuderinami su asmens ar profesiniu orumu, atsižvelgiant į pažeidimo sunkumą gali būti skiriamos šios drausminės nuobaudos:

1) įspėjimas;

2) draudimas verstis profesija, taikomas ne ilgiau nei vienus metus;

3) išbraukimas.

<...>“

7 2006 m. liepos 4 d. Įstatyminio dekreto Nr. 223 dėl neatidėliotinų nuostatų dėl ekonominio ir socialinio pakilimo, viešųjų išlaidų ribojimo ir racionalizavimo bei priemonių, susijusių su pajamomis ir kova su mokesčių slėpimu (*Decreto-legge n. 223 – Disposizioni urgenti per il rilancio economico e sociale, per il contenimento e la razionalizzazione della spesa pubblica, nonchè interventi in materia di entrate e di contrasto all'evasione fiscale*, GURI, Nr. 153, 2006 m. liepos 4 d.), iš dalies pakeisto 2006 m. rugpjūčio 4 d. Įstatymu Nr. 248 (toliau – Įstatyminis dekretas Nr. 223/2006), 2 straipsnyje numatyta:

„1. Vadovaujantis Bendrijos laisvos konkurencijos ir laisvo asmenų bei paslaugų judėjimo principais ir siekiant užtikrinti vartotojams galimybę turėti realų pasirinkimą naudojantis savo teisėmis bei palyginti rinkoje siūlomas paslaugas, nuo šio dekreto įsigaliojimo dienos panaikinamos įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatos, kuriose dėl laisvųjų profesijų ir intelektualinės veiklos nustatomi:

a) privalomi fiksuoti arba minimalūs įkainiai ar draudimas nustatyti honorarus, kurių dydis priklausytų nuo siekiamo tikslo pasiekimo;

<...>

3. Etikos ir įprastas nuostatas bei elgesio kodeksus, kuriais įgyvendinamos 1 dalyje nurodytos nuostatos, būtina pritaikyti iki 2007 m. sausio 1 d., įskaitant priemonių, kuriomis siekiama užtikrinti profesinių paslaugų kokybę, priėmimą. Neatlikus suderinimo iki minėtos datos, 1 dalies nuostatoms prieštaraujančios taisyklės bet kuriuo atveju bus niekinės.“

8 Pagal Civilio kodekso 2233 straipsnį dėl su protiniu darbu susijusių profesijų:

„Honorarų dydžius, kurių šalys nenustatė pagal įkainius arba įprastus atlygius, nustato teismas, pasikonsultavęs su profesine asociacija, kuriai priklauso specialistas.

Bet kuriuo atveju atlyginimo dydis turi atitikti darbo svarbą ir profesijos orumą.

<...>“

9 Etikos kodekso dėl užsiėmimo geologo profesine veikla Italijoje, kurį 2006 m. gruodžio 19 d. patvirtino CNG ir kuris paskutinį kartą buvo pakeistas 2010 m. kovo 24 d. (toliau – Etikos kodeksas), 17–19 straipsniuose nustatyta:

„17 straipsnis – Įkainiai

Nustatydamas profesinio honoraro dydį geologas turi laikytis Įstatyminio dekreto Nr. 223/2006, reikalavimų, Civilinio kodekso 2233 straipsnio 2 dalyje įtvirtinto atitikties principo ir bet kuriuo atveju visų galiojančių įstatymų nuostatų šioje srityje. 1971 m. lapkričio 18 d. ministro dekretu su vėlesniais pakeitimais ir papildymais patvirtinti profesiniai įkainiai ir 2001 m. balandžio 4 d. ministro dekretu patvirtinti įkainiai viešųjų pirkimų srityje tiek, kiek tai susiję su geologais, yra teisėtas ir objektyvus profesinis – techninis referencinis pagrindas šalims vertinant, nustatant ir apibrėžiant honorarų dydžius.

18 straipsnis – Honorarų dydžių nustatymas

Pagal galiojančius teisės aktus siekdamas užtikrinti teikiamų paslaugų kokybę, geologas, vykdantis įvairių formų profesinę veiklą, t. y. individualiai, bendrovėje ar asociacijoje, nustatydamas savo honorarų dydžius turi atsižvelgti į užduoties apimtį ir sudėtingumą, profesinį orumą, reikalingas technines žinias ir prisiimtus įsipareigojimus.

Ordine, atsižvelgdama į profesinio konkurencingumo principus, prižiūri, kaip laikomasi [šių reikalavimų].

19 straipsnis – Viešųjų pirkimų procedūros

Per viešųjų pirkimų procedūras, per kurias viešoji administracija atlyginimui teisėtai netaiko profesinių įkainių, geologas vis dėlto turi įvertinti savo pasiūlymą pagal užduoties apimtį ir sudėtingumą, profesinį orumą, reikalingas technines žinias ir pastangas.“

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

10 2010 m. birželio 23 d. tyrimo rezultatais pagrįstu sprendimu (toliau – *Autorità* sprendimas) *Autorità* konstatavo, kad Nacionalinė geologų draugija pažeidė SESV 101 straipsnį, nes savo narius skatino suvienodinti ekonominį elgesį taikant profesinius įkainius. Konkrečiai kalbant, *Autorità* manė, kad Elgesio kodeksas – tai įmonių asociacijos sprendimas, kuriuo ribojama konkurencija pažeidžiant SESV 101 straipsnį.

11 Anot *Autorità*, profesinio įkainio kvalifikavimu pagal minėto kodekso 17 straipsnį kaip teisėto referencinio pagrindo siekiant nustatyti honorarų dydžius geologai buvo skatinami nustatyti savo honorarų dydžius vadovaujantis šiuo įkainiu. Formalia nuoroda minėtame 17 straipsnyje į Įstatyminį dekretą Nr. 223/2006, kuriuo panaikinami fiksuoti ir minimalūs įkainiai, nebuvo suteikiama galimybė geologams nustatyti profesinių honorarų dydžius remiantis laisvu šalių susitarimu.

12 Be to, Etikos kodekso 18 ir 19 straipsniuose numatyta pareiga nustatyti honorarų dydžius pagal bendro pobūdžio sąlygas, kaip antai prestižą ir profesinį orumą, neįtvirtinant kriterijų, kuriais būtų galima apibūdinti šias sąlygas pateikiant konkrečias nuorodas į specialistų paslaugų įkainių nustatymą, taip pat skatinama profesinius įkainius laikyti privalomais, taip kliudant laisvai elgtis rinkoje. Taip pat to paties kodekso 17 straipsnyje nukreipiant į Civilinio kodekso 2233 straipsnį, kuriame pateikiama nuoroda į profesinį orumą, pagrindžiama ši tezė.

13 CNG apskundė *Autorità* sprendimą *Tribunale amministrativo regionale per il Lazio*.

14 2011 m. vasario 25 d. sprendimu šis teismas atmetė CNG skundą. Konkrečiai kalbant, jis pritarė *Autorità* pozicijai, pagal kurią profesinių įkainių, kaip teisėto pagrindo nustatant honorarų dydžius, nurodymu geologai skatinami prisitaikyti prie šių įkainių, o tai yra konkurencijos ribojimas. Tačiau šis teismas taip pat manė, kad *Autorità* nepateikė pakankamai įrodymų, kad būtų pagrįsta tezė, pagal

kurią nuoroda į profesinį orumą, kaip į vieną iš pagrindų, į kuriuos reikia atsižvelgti nustatant geologų honorarų dydžius, reiškė profesinio įkainio privalomumą. Vis dėlto jis manė, kad šios klaidos nepakanka *Autorità* sprendimui panaikinti.

15 CNG apskundė šį *Tribunale amministrativo regionale per il Lazio* sprendimą *Consiglio di Stato*. *Autorità* taip pat apskundė šį sprendimą tiek, kiek jame pripažinta, kad *Autorità* sprendimo motyvai buvo iš dalies klaidingi.

16 Per procesą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme CNG pasiūlė pateikti Teisingumo Teismui kelis prejudicinius klausimus dėl nacionalinių nuostatų, įtvirtintų tiek įstatymuose arba poįstatyminiuose aktuose, tiek Etikos kodekse, atitikties Sąjungos teisei konkurencijos srityje.

17 Nors prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad daugelis CNG klausimų iš esmės yra svarbūs siekiant išspręsti pagrindinę bylą, jis vis dėlto konstatuoja, kad jie suformuluoti neaiškiai. Be to, minėtas teismas mano, kad kai kurie klausimai yra nesvarbūs pagrindinei bylai, ypač tie, kuriuose nurodomas 1985 m. liepos 25 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 2137/85 dėl Europos ekonominių interesų grupių (EEIG)(OL L 199, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 17 sk., 1 t., p. 83).

18 Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pateikia Teisingumo Teismui klausimus dėl SESV 267 straipsnio trečios pastraipos apimties tiek, kiek tai susiję su jo kompetencija pasirinkti ir performuluoti vienos iš šalių pagrindinėje byloje pasiūlytus klausimus ir galima pareiga taip pasirinkti ar performuluoti.

19 Dėl klausimų, susijusių su Sąjungos teisės aktais konkurencijos srityje, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas performuluoja CNG pateiktus pasiūlymus.

20 Esant šioms sąlygoms *Consiglio di Stato* nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„I.

1. Ar nacionalinės proceso teisės normos, kuriose numatyta procesinių reikalavimų sistema, apimanti skundų pareiškimo terminus, reikalavimą nurodyti konkrečius pagrindus, draudimą keisti prašymą vykstant bylos nagrinėjimui, draudimą teismui pakeisti šalių prašymą, trukdo taikyti SESV 267 straipsnio trečią pastraipą, susijusią su paskutinės instancijos teismo pareiga prašyti priimti prejudicinį sprendimą dėl bylos šalies iškelto klausimo, susijusio su Bendrijos teisės išaiškinimu?

2. Ar nacionaliniam teismui suteikti kontrolės įgaliojimai, t. y. įgaliojimai vertinti klausimų svarbą ir Bendrijos normos aiškumo lygį, trukdo taikyti SESV 267 straipsnio trečią pastraipą, susijusią su paskutinės instancijos teismo pareiga prašyti priimti prejudicinį sprendimą dėl bylos šalies iškelto klausimo, susijusio su Bendrijos teisės išaiškinimu?

3. Ar SESV 267 straipsnio trečia pastraipa, jei būtų aiškinama taip, kad galutinės instancijos nacionalinis teismas besąlygiškai įpareigojamas prašyti priimti prejudicinį sprendimą dėl bylos šalies iškelto klausimo, susijusio su Bendrijos teisės aiškinimu, yra suderinama su protingos proceso trukmės principu, kuris taip pat įtvirtintas Bendrijos teisėje?

4. Esant tokioms faktinėms ir teisinėms aplinkybėms, ar, nepaisydamas SESV 267 straipsnio trečios pastraipos, nacionalinis teismas padaro „akivaizdų Bendrijos teisės pažeidimą“ ir ar ši sąvoka gali turėti kitokią reikšmę ir apimtį, kai valstybei pareiškiamas specialus ieškinys pagal 1988 m. balandžio 13 d. Įstatymą Nr. 117 dėl žalos, padarytos vykdant teismines funkcijas, atlyginimo <...>?

II. Tuo atveju, jeigu <...> Teisingumo Teismas pritartų „negriežtos kontrolės“ koncepcijai <…>, kuri yra kliūtis taikyti nacionalinės proceso teisės normas, susijusias su reikalavimu nurodyti konkrečius pagrindus <...>, Teisingumo Teismui pateikiami prejudiciniai klausimai dėl Bendrijos teisės išaiškinimo turi būti suformuluoti taip, kaip juos suformulavo apeliantės [pagrindinėje byloje], [būtent]:

„1. <…> Teisingumo Teismui pateikiamas prašymas priimti prejudicinį sprendimą dėl SESV 101 straipsnio <...> išaiškinimo, atsižvelgiant į toliau nurodytas su bylos aplinkybėmis susijusias įstatymų nuostatas ir etikos normas, taikomas geologo profesijai ir administracinėms užduotims, bei CNG veiklos taisykles, siekiant nustatyti, ar jos atitinka ir yra suderinamos su Europos konkurencijos teisės nuostata (minėtas 101 straipsnis) ir pagal ją yra teisėtos <…>

[pateikiamas Įstatymo Nr. 112/1963 9 straipsnis]

[pateikiama 1966 m. liepos 25 d. Įstatymo Nr. 616, kuriuo įgyvendinamos Įstatymo Nr. 112 dėl geologo statuso ir profesijos apsaugos nuostatos, 14 straipsnio 1 dalis ir 17 straipsnis]

[pateikiami Etikos kodekso 6 ir 7 straipsniai]

[pateikiamas Etikos kodekso 17 straipsnis]. Konkrečiai kalbant, reikia nurodyti, jog šiuo klausimu <...> Teisingumo Teismo prašoma atsakyti, ar nurodytą SESV 101 straipsnį atitinka Įstatyminis dekretas Nr. 223/2006, kuris yra be išlygų privalomas galiojantis teisės aktas, su skaitmenine – chronologine tvarka, sudarančia vidaus ir Bendrijos lygiu vienintelę nuo seno galiojančią ir teisėtą sistemą, kuri neturi jokios įtakos žinomai teisės normai ir privalomam jos taikymui.

[pateikiami Etikos kodekso 18 ir 19 straipsniai]

Reikia atsižvelgti į

— <...> reglamentą <...> Nr. 2137/85 <...>, kuriuo siekiama „padėti savo nariams vykdyti arba plėsti ekonominę veiklą“ ir kurio 6 konstatuojamojoje dalyje numatyta, kad jame įtvirtintomis nuostatomis neapribojamas teisės normų ir (arba) etikos kodeksų, reglamentuojančių verslo ir profesinės veiklos sąlygas, taikymas nacionaliniu lygiu,

— [pateikiama 2005 m. rugsėjo 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2005/36/EB dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo (OL L 255, p. 22) 43 konstatuojamoji dalis],

— [pateikiama 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2006/123/EB dėl paslaugų vidaus rinkoje (OL L 376, p. 36) 115 konstatuojamoji dalis].

Galiausiai <...> Teisingumo Teismo prašoma pateikti nuomonę dėl to, ar SESV 101 straipsnį atitinka teisinis ir organizacinis struktūrinis skirtumas, egzistuojantis tarp profesinės ir komercinės bendrovių bei tarp profesinės ir komercinės konkurencijos.

2. a) Ar SESV 101 straipsniu arba kita Sąjungos teisės nuostata draudžiama ir (arba) kliudoma nustatant specialisto honoraro dydį, kaip antai šioje byloje geologo honoraro dydį, atsižvelgti į asmens ir profesinį orumą?

b) Ar pagal SESV 101 straipsnį ar kitą Sąjungos teisės nuostatą atsižvelgimas į asmens ir profesinį orumą sukelia profesinę konkurenciją ribojančius padarinius?

c) Ar pagal SESV 101 straipsnį ar kitą Sąjungos teisės nuostatą galima manyti, jog asmens ir specialisto orumo reikalavimais, kurie yra specialisto honoraro dydžio sudedamosios dalys, atsižvelgiant į įkainius, kurie aiškiai apibrėžti kaip nukrypstantys nuo minimalių įkainių pagal [Etikos kodekso] 17 straipsnyje pateikiamą aiškią ir formalią nuorodą į įstatymą, kuriame yra įtvirtintas toks leidimas nukrypti (Įstatyminis dekretas Nr. 223/2006 <...>), skatinami konkurenciją ribojantys veiksmai?

d) Ar SESV 101 straipsniu arba kita Sąjungos teisės nuostata draudžiama nustatant specialisto honoraro dydį kaip paprasčiausiu profesiniu – techniniu referenciniu pagrindu remtis profesiniais įkainiais, kurie geologų atveju nustatomi valstybės aktu, t. y. teisingumo ministro dekretu, priimtu pasitarus su gamybinės veiklos ministru, ir nuo kurių minimalaus dydžio galima nukrypti pagal [Etikos kodekso] 17 straipsnyje teikiamą aiškią ir formalią nuorodą į profesinius įkainius?

e) Ar SESV 101 straipsnio [antra pastraipa] ar kita Sąjungos teisės nuostata draudžiamas ryšys tarp paslaugų apimties, asmens ir profesinio orumo reikalavimų, apibrėžtų [Etikos kodekso] 6 ir 7 straipsniuose, ir specialistų honorarų dydžio, kaip numatyta Civilinio kodekso 2233 straipsnio 2 dalyje, pagal kurią „bet kuriuo atveju [profesinio] honoraro dydis turi atitikti darbo sudėtingumą ir profesinį orumą“?

f) Ar atsižvelgiant į pirmesnį punktą pagal SESV 101 straipsnio [antrą pastraipą] rėmimasis Civilinio kodekso 2233 straipsnio 2 dalimi nesukelia konkurenciją ribojančių pasekmių?

g) Ar konkurencijos srityje pagal SESV 101 straipsnį arba kitą Sąjungos teisės nuostatą profesinė draugija, šiuo atveju geologų, kuriai taikomos specialios valstybės nuostatos, kuriomis siekiama administracinių tikslų, teisiškai prilyginama komercinių bendrovių grupėms ir susivienijimams, sudariusiems antikonkurencinius susitarimus?

h) Ar pagal SESV 101 straipsnį arba kitą Sąjungos teisės normą leidžiama pagal įstatymą privalomą įnašą draugijai, mokamą siekiant administracinių tikslų ir administracinėms užduotims atlikti, prilyginti prekių ir paslaugų pardavimo veiklai ir ekonominiam pelnui, gautam komercinių bendrovių susivienijimams vykdant antikonkurencinius veiksmus?

i) Ar SESV 101 straipsniu arba kita Sąjungos teisės norma šioje byloje galima pateisinti nuobaudos taikymą?

j) Ar pagal SESV 101 straipsnį arba kitą Sąjungos teisės normą teisėta iš pagal įstatymą privalomo įnašo draugijai išieškoti baudą, šį įnašą prilyginus pelnui ir pajamoms, gautiems sudarius antikonkurencinį ekonominį komercinį susitarimą?“

III. 1. Papildomai, jeigu <...> Teisingumo Teismas į klausimus dėl SESV 267 straipsnio trečios pastraipos išaiškinimo atsakytų taip, kad nacionalinės proceso teisės nuostatos nėra reikšmingos ir kad išlieka nacionalinio teismo pareiga imtis veiksmų, o apeliantės suformuluoti prejudiciniai klausimai būtų pripažinti kaip esantys bendro pobūdžio, prašoma atsakyti, ar pagal Bendrijos teisę, susijusią su konkurencija ir profesijomis, ir, konkrečiai kalbant, pagal apeliantės klausimuose nurodytas Bendrijos teisės nuostatas draudžiama priimti profesinės etikos kodeksus, kuriuose būtų nustatyta, kad atlyginimas priklauso nuo

asmens ir profesinio orumo, atlikto darbo kokybės ir kiekio, todėl dėl mažesnio už minimalius įkainius (kuriais nepažeidžiama konkurencija) atlyginimo būtų galima bausti drausmine tvarka dėl etikos taisyklių pažeidimo?

2. Papildomai, jeigu <...> Teisingumo Teismas į klausimus dėl SESV 267 straipsnio trečios pastraipos atsakytų taip, kad nacionalinės proceso teisės nuostatos nėra reikšmingos ir kad išlieka nacionalinio teismo pareiga imtis veiksmų, o apeliantės suformuluoti prejudiciniai klausimai būtų pripažinti kaip esantys bendro pobūdžio, prašoma atsakyti, ar Bendrijos teisė, susijusi su konkurencija, konkrečiai kalbant, ar tvarka, kuria draudžiami ribojamieji susitarimai, gali būti aiškinama taip, kad ribojamąjį susitarimą gali lemti profesinių draugijų patvirtintos etikos taisyklės, jei tose taisyklėse nurodžius asmens ir profesinį orumą bei atlikto darbo kiekį ir kokybę kaip specialisto atlyginimo dydžio nustatymo kriterijus įtvirtinamas draudimas nukrypti nuo minimalių įkainių ir dėl šio draudimo nukrypti ribojama konkurencija?

3. Papildomai, jeigu <...> Teisingumo Teismas į klausimus dėl SESV 267 straipsnio trečios pastraipos išaiškinimo atsakytų taip, kad nacionalinės proceso teisės nuostatos nėra reikšmingos ir kad išlieka nacionalinio teismo pareiga imtis veiksmų, o apeliantės suformuluoti prejudiciniai klausimai būtų pripažinti kaip esantys bendro pobūdžio, tuo atveju, kai nacionalinėje teisėje nustatytos griežtesnės nei Bendrijos konkurencijos apsaugos taisyklės, kuriose visų pirma numatyta, jog galima nukrypti nuo minimalių profesinių įkainių, kai pagal Bendrijos teisę, panašu, atvirkščiai, tam tikromis sąlygomis neleidžiama nukrypti nuo minimalių įkainių ir kai profesinės draugijos, kuri nustato draudimą nukrypti nuo minimalių įkainių, veiksmai nacionalinės teisės požiūriu sudaro konkurenciją ribojantį susitarimą, nors pagal Bendrijos teisę taip galėtų ir nebūti, prašoma atsakyti, ar pagal Bendrijos konkurencijos teisę, būtent susijusią su konkurenciją ribojančiais susitarimais, draudžiama laikyti, kad dėl tokio elgesio tik pagal nacionalinę, o ne pagal Bendrijos teisę, gali būti baudžiama kaip dėl ribojamojo susitarimo, kai nacionalinės konkurenciją saugančios nuostatos yra griežtesnės už Bendrijos nuostatas?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl klausimų, susijusių su SESV 267 straipsnio trečia pastraipa

21 Pateikdamas klausimus, susijusius su SESV 267 straipsnio trečia pastraipa, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, kokia yra jo kompetencijos pasirinkti ir performuluoti vienos iš šalių pagrindinėje byloje pasiūlytus klausimus apimtis ir galima pareiga taip pasirinkti ar performuluoti.

22 Šiomis aplinkybėmis jis Teisingumo Teismo ypač klausia, ar remiantis minėta nuostata draudžiama taikyti nacionalines teisės normas, pagal kurias nacionalinis teismas negali įgyvendinti savo kompetencijos pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą arba pareigos pateikti šalių siūlomus klausimus.

23 Be to, jeigu SESV 267 straipsnio trečia pastraipa turi būti aiškinama taip, kad pagal ją nacionalinis paskutinės instancijos teismas besąlygiškai įpareigojamas prašyti priimti prejudicinį sprendimą dėl bylos šalies iškelto klausimo, susijusio su Sąjungos teisės aiškinimu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia Teisingumo Teismo apie galimą Sąjungos teisėje įtvirtinto protingos proceso trukmės principo įtaką paskutinės instancijos teismo pareigoms pagal SESV 267 straipsnio trečią pastraipą.

24 Be to, *Consiglio di Stato* pateikia klausimą dėl aplinkybių, kurioms susiklosčius SESV 267 straipsnio trečioje pastraipoje numatytos pareigos pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą nesilaikymas gali būti akivaizdus Sąjungos teisės pažeidimas kaip prielaida valstybės deliktinei atsakomybei dėl minėtos teisės pažeidimo atsirasti.

25 Šiuo klausimu pirmiausia reikia priminti, kad jei nėra jokio skundo teisme dėl nacionalinio teismo sprendimo, pastarasis iš esmės privalo kreiptis į Teisingumo Teismą, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnio trečią pastraipą, kai jame keliamas klausimas dėl ESV sutarties aiškinimo (žr. 1997 m. lapkričio 4 d. Sprendimo *Parfums Christian Dior*, C-337/95, Rink. p. I-6013, 26 punktą).

26 Iš SESV 267 straipsnio antros ir trečios pastraipų santykio matyti, kad trečioje pastraipoje nurodyti teismai turi tokią pačią diskreciją kaip ir kiti nacionaliniai teismai, kiek tai susiję su tuo, ar sprendimui priimti reikia sprendimo Sąjungos teisės klausimu. Todėl šie teismai neprivalo pateikti jiems kilusio Sąjungos teisės aiškinimo klausimo, jeigu šis nėra svarbus, t. y. tokiu atveju, kai atsakymas į šį klausimą, kad ir koks jis būtų, nepadarytų jokios įtakos ginčo sprendimui (1982 m. spalio 6 d. Sprendimo *Cilfit ir kt.*, 283/81, Rink. p. 3415, 10 punktas).

27 Tačiau jeigu jie konstatuoja, kad būtina remtis Sąjungos teise jiems pateiktam ginčui išspręsti, SESV 267 straipsnyje iš esmės įtvirtinta jų pareiga pateikti Teisingumo Teismui kiekvieną kilusį klausimą (žr. minėto Sprendimo *Cilfit ir kt.*, 11–20 punktus).

28 Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad SESV 267 straipsnyje numatyta sistema yra skirta vienodam Sąjungos teisės aiškinimui valstybėse narėse užtikrinti ir numato tiesioginį Teisingumo Teismo ir nacionalinių teismų bendradarbiavimą, kuris nepriklauso nuo šalių (2008 m. gruodžio 16 d. Sprendimo *Cartesio*, C-210/06, Rink. p. I-9641, 90 punktas ir 2011 m. liepos 21 d. Sprendimo *Kelly*, C-104/10, Rink. p. I-6813, 62 punktas).

29 Nacionalinis teismas turi nuspręsti, kokius klausimus pateikti Teisingumo Teismui, ir šalys pagrindinėje byloje negali pakeisti jų turinio (žr. 2011 m. balandžio 14 d. Sprendimo *Vlaamse Dierenartsenvereniging ir Janssens*, C-42/10, C-45/10 ir C-57/10, Rink. p. I-2975, 43 punktą bei 2011 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Danske Svineproducenter*, C-316/10, Rink. p. I-13721, 32 punktą).

30 Nors minėtas teismas turi teisę paprašyti jo nagrinėjamos bylos šalių pasiūlyti formuluotę, kaip vėliau galėtų būti išdėstyti prejudiciniai klausimai, vis dėlto tik jis pats galiausiai turi nuspręsti ir dėl klausimų formos, ir dėl jų turinio (minėto Sprendimo *Kelly* 65 punktas).

31 Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad tik prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi nustatyti ir suformuluoti prejudicinius klausimus dėl Sąjungos teisės aiškinimo, kurie būtini pagrindinei bylai išspręsti.

32 Kalbant apie nacionalines procesines normas, kuriomis vis dėlto nepaaiškindamas tikslios jų apimties remiasi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, bet kuriuo atveju pakanka priminti, kad tokiomis normomis negali būti pažeidžiama nacionalinio teismo, kaip antai prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo, kompetencija ir pareigos pagal SESV 267 straipsnį (šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *Cartesio* 93, 94 ir 98 punktus).

33 Be to, reikia pabrėžti, kad nacionalinis teismas, įpareigotas taikyti Sąjungos teisės nuostatas neperžengdamas savo kompetencijos ribų, privalo užtikrinti visišką šių nuostatų veikimą ir, jei būtina, savo iniciatyva atsisakyti taikyti bet kokią, net vėlesnę, joms prieštaraujančią nacionalinės teisės nuostatą; šis teismas neprivalo prašyti arba laukti, kol ši nuostata bus panaikinta įstatyminėmis arba kitokiomis konstitucinėmis priemonėmis (šiuo klausimu žr. 2010 m. spalio 5 d. Sprendimo *Elchinov*, C-173/09, Rink. p. I-8889, 31 punktą).

34 Be to, kalbant apie galimą protingos proceso trukmės reikalavimo įtaką, kurią taip pat nurodė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, reikia pažymėti, kad šį klausimą minėtas teismas suformulavo tik tokiu atveju, jei SESV 267 straipsnis būtų aiškinamas taip, kad pagal jį nacionalinis paskutinės instancijos teismas besąlygiškai įpareigojamas prašyti priimti prejudicinį sprendimą dėl bylos šalies iškelto klausimo, susijusio su Sąjungos teisės aiškinimu. Šiomis aplinkybėmis atsižvelgiant į tai, kas matyti iš šio sprendimo 25–33 punktų, į šį klausimą atsakyti nereikia.

35 Galiausiai, kalbant apie akivaizdų Sąjungos teisės pažeidimą – kaip prielaidą valstybės deliktinei atsakomybei dėl minėtos teisės pažeidimo atsirasti, svarbu pažymėti, kad šis klausimas yra akivaizdžiai nesvarbus ir hipotetinis atsižvelgiant į pagrindinę bylą. Iš tiesų iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nematyti, kad pagrindinė byla susijusi su šia atsakomybe ir kad šį klausimą, atlikdama procesinį veiksmą, pateikė viena iš pagrindinės bylos šalių.

36 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į klausimus, susijusius su SESV 267 straipsnio trečia pastraipa, reikia atsakyti, kad ši nuostata aiškintina taip, kad tik prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi nustatyti ir suformuluoti prejudicinius klausimus dėl Sąjungos teisės aiškinimo, kurie būtini pagrindinei bylai išspręsti. Nacionalinės teisės normos, dėl kurių būtų pažeista ši kompetencija, neturi būti taikomos.

Dėl klausimų, susijusių su Sąjungos teisės aktais konkurencijos srityje

37 Kadangi nagrinėjamu atveju prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš tiesų performulavo CNG pasiūlytus klausimus, reikia nagrinėti performuluotus klausimus.

38 Iš esmės minėtas teismas siekia sužinoti, ar SESV 101 straipsniu draudžiama tai, kad profesinė draugija, kaip antai Nacionalinė geologų draugija Italijoje, priimtų etikos taisykles, kuriose, be paslaugų teikimo kokybės ir svarbos, kaip honorarų dydžių nustatymo kriterijus būtų numatytas profesijos orumas, todėl už mažesnių nei atitinkamo lygio honorarų dydžių nustatymą – situaciją, panašią į minimalių įkainių nustatymą – gali būti baudžiama dėl šių taisyklių nesilaikymo.

39 Be to, jis klausia Teisingumo Teismo, ar nacionalinėje teisėje gali būti numatyta griežtesnė konkurencijos apsauga, nei numatyta Sąjungos teisės aktuose. Šiuo klausimu reikia pažymėti, kad šio klausimo svarba pagrindinei bylai išspręsti nematyti iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą. Iš tiesų jame nėra informacijos, kuria remiantis būtų galima nustatyti atsakymo į šį klausimą naudingumą pagrindinei bylai išspręsti. Tačiau toks paaiškinimas būtų buvęs būtinas, jei iš Teisingumo Teismui pateiktos bylos medžiagos būtų matyti, kad ši byla susijusi su *Autorità*, kuri taikė SESV 101 straipsnį, o ne nacionalinės teisės normas konkurenciją ribojančių susitarimų srityje, sprendimo teisėtumu. Todėl minėtas klausimas turi būti pripažintas nepriimtinu.

40 Tai irgi taikytina klausimams, susijusiems su Reglamento Nr. 2137/85 ir direktyvų 2005/36 ir 2006/123 aiškinimu.

41 Kalbant apie šio sprendimo 38 punkte nurodytą klausimą, reikia išsiaiškinti kiek profesinė organizacija, kaip antai Nacionalinė geologų draugija Italijoje, turi būti laikoma įmonių asociacija, kaip ji suprantama pagal SESV 101 straipsnio 1 dalį, kai priima taisykles, kaip antai įtvirtintas Etikos kodekse.

42 Tai aiškinantis, reikia patikrinti, ar kai priima taisykles, kaip antai nagrinėjamas pagrindinėje byloje, profesinė draugija turi būti laikoma įmonių asociacija ar, atvirkščiai, viešąja institucija dėl to, kad jos veikla susijusi su viešosios valdžios institucijos įgaliojimų vykdymu (žr. 2002 m. vasario 19 d. Sprendimo *Wouters ir kt.*, C-309/99, Rink. p. I-1577, 57 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).

43 Kalbant apie CNG veiklos pobūdį, pažymėtina, jog iš Įstatymo Nr. 112/1963 8 ir 9 straipsnių matyti, kad į šioje nuostatoje numatytą registrą įrašyti geologai sudaro draugiją ir renka CNG, o pastaroji turi kontroliuoti profesinių teisės aktų ir kitų su profesija susijusių nuostatų laikymąsi ir taikyti drausmines priemones.

44 Taigi reikia pažymėti, kad kai profesinė organizacija, kaip antai Nacionalinė geologų draugija, priima aktą, pavyzdžiui, Etikos kodeksą, ji nevykdo nei solidarumo principu pagrįstos socialinės užduoties, nei tipinių išimtinių viešosios valdžios įgaliojimų. Ji veikia kaip tam tikros profesijos, kuria verčiantis, be kita ko, vykdoma ekonominė veikla, reguliavimo organas (šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *Wouters ir kt.* 58 punktą).

45 Todėl atsižvelgiant į šiuos svarstymus reikia konstatuoti, kad profesinė organizacija, kaip antai Nacionalinė geologų draugija, priimdama pagrindinėje byloje nagrinėjamas etikos taisykles, veikia kaip įmonių asociacija, kaip ji suprantama pagal SESV 101 straipsnio 1 dalį.

46 Kalbant apie klausimą, ar pagrindinėje byloje nagrinėjamos etikos taisyklės yra sprendimas pagal SESV 101 straipsnį, reikia priminti, kad kainos rekomendacija, nepaisant jos tikslaus teisinio statuso, gali būti laikoma tokiu sprendimu (1987 m. sausio 27 d. Sprendimo *Verband der Sachversicherer prieš Komsiją*, 45/85, Rink. p. 405, 32 punktas).

47 Nagrinėjamu atveju dėl Etikos kodekso ribojamojo pobūdžio geologų atžvilgiu ir galimybės jiems taikyti sankcijas už šio kodekso nesilaikymą jame įtvirtintos taisyklės turi būti laikomos sprendimu pagal SESV 101 straipsnį.

48 Tam, kad Sąjungos konkurencijos taisyklės būtų taikomos susitarimui arba piktnaudžiaujamiems veiksmams, reikia, kad jie galėtų daryti poveikį valstybių narių tarpusavio prekybai (žr. 2006 m. liepos 13 d. Sprendimo *Manfredi ir kt.*, C-295/04-C-298/04, Rink. p. I-6619, 40 punktą).

49 Galiausiai, kad būtų daromas poveikis prekybai tarp valstybių narių, įmonių sprendimai, susitarimai ar veiksmai, atsižvelgiant į objektyvių faktinių ir teisinių aplinkybių visumą, turi leisti pakankamai tiksliai numatyti, kad jie gali tiesiogiai ar netiesiogiai, realiai ar potencialiai daryti poveikį valstybių narių prekybai ir kliudyti kurti vientisą valstybių narių rinką (žr. minėto Sprendimo *Manfredi ir kt.* 42 punktą).

50 Visoje vienos valstybės teritorijoje taikomas susitarimas vien dėl savo pobūdžio sustiprina valstybės rinkos uždarumą ir taip trukdo Sutartimi siekiamai ekonominei skvarbai (žr. 1998 m. birželio 18 d. Sprendimo *Komisija prieš Italiją*, C-35/96, Rink. p. I-3851, 48 punktą ir minėto Sprendimo *Manfredi ir kt.* 45 punktą).

51 Tokį poveikį gali sukelti pagrindinėje byloje nagrinėjamas įmonių asociacijos sprendimas, nes Italijos teisėje numatytas visoje Italijos Respublikos teritorijoje privalomas geologų priklausymas profesinei draugijai, o tai reiškia, kad jiems taikomos etikos taisyklės ir gali kilti jų drausminė atsakomybė už šių taisyklių nesilaikymą.

52 Atsižvelgiant į pirma išdėstytus svarstymus reikia konstatuoti, kad etikos taisyklėmis, kuriose kaip kriterijus honorarų dydžiams nustatyti nurodytas profesinis orumas, paslaugų kokybė ir svarba, gali būti ribojama konkurencija vidaus rinkoje.

53 Tačiau reikia pažymėti, kad ne kiekvienam įmonių asociacijos sprendimui, kuris riboja šalių ar vienos šalies veiksmų laisvę, taikomas EB 101 straipsnio 1 dalyje nustatytas draudimas. Iš tiesų siekiant taikyti šią nuostatą nagrinėjamam atvejui pirmiausia reikia atsižvelgti į visas aplinkybes, kuriomis nagrinėjamas įmonių asociacijos sprendimas buvo priimtas ar sukelia padarinių, ir, konkrečiai kalbant, į jo tikslus,

kurie nagrinėjamu atveju yra suteikti būtinas garantijas galutiniams nagrinėjamų paslaugų vartotojams. Vėliau reikia išnagrinėti, ar iš to atsirandantis ribojamasis konkurencijos poveikis yra susijęs su šių tikslų siekimu (šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *Wouters ir kt.* 97 punktą).

54 Šiomis aplinkybėmis svarbu patikrinti, ar pagrindinėje byloje nagrinėjamose normose įtvirtinti apribojimai neviršija to, kas yra būtina teisėtų tikslų įgyvendinimui užtikrinti (šiuo klausimu žr. 2006 m. liepos 18 d. Sprendimo *Meca-Medina ir Majcen prieš Komisiją*, C-519/04 P, Rink. p. I-6991, 47 punktą).

55 Atsižvelgdamas į turimą bylos medžiagą Teisingumo Teismas negali įvertinti, ar profesinio orumo kriterijus, gali būti laikomas būtinu įgyvendinti teisėtą tikslą, kaip antai susijusį su geologų paslaugų galutiniams vartotojams garantijomis, nes, be kita ko, minėtas kriterijus papildo kitus kriterijus honorarų dydžiams nustatyti, glaudžiai susijusius su minėtų geologų darbo kokybe, kaip antai darbo svarba ir sunkumu, reikalingomis techninėmis žiniomis ir pastangomis.

56 Atsižvelgdamas į visas aplinkybes, kuriomis atsiranda Etikos kodekso padariniai, įskaitant visas nacionalinės teisės normas ir nacionalinės geologų draugijos minėto kodekso taikymo praktiką, nacionalinis teismas turi patikrinti, ar yra ribojama konkurencija vidaus rinkoje. Minėtas teismas taip pat turi patikrinti, ar, atsižvelgiant į visą jo turimą svarbią informaciją, minėto kodekso taisyklės, ypač susijusios su profesinio orumo kriterijumi, gali būti laikomos būtinomis įgyvendinti minėtą teisėtą tikslą, susijusį su vartotojams teikiamomis garantijomis.

57 Atsižvelgiant į visus pirma išdėstytus svarstymus, į klausimus, susijusius su Sąjungos teisės aktais konkurencijos srityje, reikia atsakyti taip, kad taisyklės, kaip antai įtvirtintos Etikos kodekse, kuriose kaip kriterijus honorarų dyžiams nustatyti nurodyti profesinis orumas, paslaugų kokybė ir svarba, yra įmonių asociacijos sprendimas, kaip jis suprantamas pagal SESV 101 straipsnio 1 dalį, kuriuo gali būti ribojama konkurencija vidaus rinkoje. Atsižvelgdamas į visas aplinkybes, kuriomis atsiranda šio kodekso padariniai, įskaitant visas nacionalinės teisės normas ir Nacionalinės geologų draugijos minėto kodekso taikymo praktiką, nacionalinis teismas turi patikrinti, ar yra ribojama konkurencija vidaus rinkoje. Minėtas teismas taip pat turi patikrinti, ar, atsižvelgiant į visą jo turimą svarbią informaciją, to paties kodekso taisyklės, ypač susijusios su profesinio orumo kriterijumi, gali būti laikomos būtinomis įgyvendinti minėtą teisėtą tikslą, susijusį su geologų paslaugų vartotojams teikiamomis garantijomis.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

58 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (ketvirtoji kolegija) nusprendžia:

1. **SESV 267 straipsnio trečia pastraipa turi būti aiškinama taip, kad tik prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi nustatyti ir suformuluoti prejudicinius klausimus dėl Sąjungos teisės aiškinimo, kurie būtini pagrindinei bylai išspręsti. Nacionalinės teisės normos, dėl kurių būtų pažeista ši kompetencija, neturi būti taikomos.**

2. **Taisyklės, kaip antai įtvirtintos Etikos kodekso dėl geologo profesinės veiklos Italijoje, kurį 2006 m. gruodžio 19 d. patvirtino *Consiglio nazionale dei geologi* ir kuris paskutinį kartą buvo pakeistas 2010 m. kovo 24 d., kuriose kaip kriterijus honorarų dydžiams nustatyti nurodyti profesinis orumas, paslaugų kokybė ir svarba, yra įmonių asociacijos sprendimas, kaip jis suprantamas pagal SESV 101 straipsnio 1 dalį, kuriuo gali būti ribojama konkurencija vidaus rinkoje. Atsižvelgdamas į visas aplinkybes, kuriomis atsiranda šio**

kodekso padariniai, įskaitant visas nacionalinės teisės normas ir Nacionalinės geologų draugijos minėto kodekso taikymo praktiką, nacionalinis teismas turi patikrinti, ar yra ribojama konkurencija vidaus rinkoje. Minėtas teismas taip pat turi patikrinti, ar, atsižvelgiant į visą jo turimą svarbią informaciją, to paties kodekso taisyklės, ypač susijusios su profesinio orumo kriterijumi, gali būti laikomos būtinomis įgyvendinti minėtą teisėtą tikslą, susijusį su geologų paslaugų vartotojams teikiamomis garantijomis.

Parašai.